

Izbica איזביצה

איזביצה קיבלה זכויות עירוניות מידי המלך אוגוסט השלישי בשנת 1750. שליט זה העניק לעיר החדשה פריווילגיה של התיישבות יהודית בה. התיישבו שם היהודים שגורשו בשנת 1744 מטארנוגרוד, הנמצאת מעבר לנהר. כך החלו תולדות העיירה הקטנה, שעד פרוץ מלחמת העולם השנייה והשוואה הייתה מיושבת כמעט לחלוטין בידי האוכלוסייה היהודית.

בתחילה איזביצה הייתה עיר קטנה, אולם הודות למיקומה המוצלח בחיבור הדרכים ווארשה – לובלין – לבוב, כבר בשנת 1754 היא קיבלה זכות לקיים בה ירידים. בשנים הראשונות לאחר הגירוש [מטארנוגרוד] והמעבר, היהודים המקומיים השתייכו לקהילה היהודית בטארנוגרוד, אולם בשנת 1775 הקהילה עברה באופן רשמי לאיזביצה. קרוב לוודאי שבאותו הזמן הוקם בית הכנסת הבנוי מעץ, ומעט קודם לכן, בוודאי כבר ב-1754, בית עלמין.

בשנת 1827 בעיר התגוררו 407 יהודים, אשר היוו 100% מכלל האוכלוסיה. בשנת 1860 מספרם גדל עד 1450. בשנת 1897 אוכלוסיית איזביצה מנתה כבר 3019 תושבים, מכללם 95% היו יהודים.

הצדיק יוסף מרדכי ליינר, תלמידם של שמחה בונים מפשיסוקה ומנחם מנדל מקוצק התיישב באיזביצה בשנת 1839. הוא קיים שם חצר, אליה עלו לרגל החסידים מכל הסביבה. הוא נקבר בבית העלמין באיזביצה. בנו יעקב ליינר העביר את מקום מושבו לראדזין פודלסקי. כעת מקום מושבה של השושלת מאיזביצה וראדזין הוא בבני ברק בישראל. בעשרים השנה שבין מלחמות העולם איזביצה הפכה שוב למרכז חסידי, התיישב כאן אז הצדיק צבי רבינוביץ', צאצא של היהודי הקדוש מפשיסוקה.

בית העלמין היהודי הוקם קרוב ל-250 מטר צפונית לכיכר השוק, בעלייה, מזרחית לדרך המובילה מקראסוסטב לזאמושץ', על חלקה של 1,26 הקטר.

מפרוץ מלחמת העולם השנייה ועד 1943 הגרמנים ביצעו בשטח בית העלמין הוצאות להורג. מעריכים כי בהוצאות להורג אלה הם רצחו קרוב ל-4500 יהודים אסירי גטו איזביצה. הקרבנות נטמנו במקום הרצח. בית העלמין גם נחרב במידה רבה. חומת האבן נהרסה. ראש הגסטאפו האיזורי בקראסנוסטב, האופטשרפיהרר אס.אס קורט אנגלס ציווה להשתמש במצבות מבית העלמין לבניית בית המעצר של הגסטאפו. המצבות רוסקו והונחו במהלך בניית הקירות כלבנים. בתום המלחמה נעלמו מצבות נוספות באשמת תושבי הסביבה.

בשנות ה-60 של המאה הכ' בית העלמין גודר ברשת. בשטחו צמחו עצים ושיחים עבותים. עד ימינו שרדו רק שתי מצבות עומדות וכמה עשרות שברי מצבות.

בשנת 1995 ביוזמת הרב הראשי לגליציה הרב אדגר גליק, הוקם אוהל מעל קברו של הצדיק יוסף מרדכי ליינר. המפתח לאוהל שמור בבית פרטי העומד ליד בית העלמין. בעלי הבית מטפלים בבית העלמין, מנקים וגוזמים את העשבים ודואגים לסדר.

אנדרטה לזכר בני משפחתם ולזכר היהודים אסירי הגטו באיזביצה הוקמה בבית העלמין בידי הכומר גז'גוג' פאבלובסקי (עיקב הרש גרינר ניצול השואה) ביחד עם אחיו חיים גרינר. הכומר פאבלובסקי הקים ליד האנדרטה מצבה, בהסכמה שקיבל מהרב, ותחתה הוא רוצה להיטמן בעצמו.

החל משנת 2003 לטיפול ולשמירה על בית העלמין הצטרפו גם התמידים והמורים מאיגוד בתי הספר שבאיזביצה. גם האירגון הגרמני מהעיר קסל Bildungswerk Stanislaw Hantz הוזמן להצטרף. תלמידי בית הספר באיזביצה נטלו חלק גם בפרוייקט של הקרן לשמירת המורשת היהודית (FODŹ) "נשיב את זכרם" ("Przywróćmy Pamięć"). הצעירים אירגנו מבצע נקיון של בית העלמין. לאורך השביל המרכזי נשתלו ורדים וכן הוקמו לוחות זכרון ליד שני קברי המונים ובשולי בית העלמין. במסגרת הפרוייקט של הקרן לשמירת המורשת היהודית (FODŹ)

"תיקון – Naprawa" הצליחו בנוסף לערב בטיפול בבית העלמין את העובדים ואת אסירי בית המעצר בקראסנוסטב.

בשנת 2006 הקרן לשמירת המורשת היהודית החלה ביישום הפרוייקט להנצחת בית העלמין היהודי באיזביצה. בתחילה מתוך שיתוף פעולה עם מפיץ טלוויזיה גרמני Tvschoenfilm בוצע פירוק בית המעצר של הגסטאפו,

שלבנייתו בתקופת השואה נעשה שימוש במצבות. העבודות צולמו, ובחומרים המוסרטים ייעשה שימוש בסרט על מפקד הגסטאפו קורט אנגלס. שברי המצבות שהוצאו מהחומות מוקמו מאוחר יותר ושולבו בחזית אוהלו של הצדיק הרב ליינר. השברים שמצב השימור שלהם רע יותר, אמורים להיכלל בחומה מגדרת חדשה. השלב הבא בפרוייקט היה הקמת האנדרטה לזכר יהודי איזביצה, שלהקמתה ניתן המימון על ידי שגרירות הרפובליקה הפדרלית של גרמניה. האנדרטה נחנכה בנובמבר 2006. גידור בית העלמין עוד מצוי בין התכניות.

בית העלמין באיזביצה נרשם ברשימת האתרים לשימור תחת המספר הסידורי A-476 ביום ה-30 בינואר 1990. רשימת המצבות המצויות בבית העלמין נמצא בעמוד האינטרנט של אגודת התיעוד של בתי העלמין היהודיים:

[גישה ב-23 בספטמבר 2020]. https://cemetery.jewish.org.pl/list/c_59